

LEIRINTÄMATKAILUN SYNTY SUOMESSA JA POHJOISMAISSA

Antti Saukkonen

Leirintämatkailun ensi askeleet otettiin Keski-Euroopassa 1930-luvulla, josta se rantautui meille Norjan kautta. Leirintäaluetoiminnan varsinaisina pioneereina voidaan Suomessa pitää 30-luvulla toiminutta Suomen Opintoretkeilykerhojen liittoa, jonka tavoitteisiin kuului mm. leirintäalueiden perustaminen eri puolille maata. Leirintämatkailulle antoi varsinaisen sysäyksen laajamittaiseksi matkailumuodoksi vuonna 1952 järjestetyt Helsingin Olympiakisat. 50-luvun alussa otti Suomen Matkailijayhdistyksen retkeilyosasto näkyvän roolin maamme leirintäalueiden kehittämisessä. Ensimmäinen kaupallinen periaattein toimiva leirintäalue perustettiin Punkaharjun Mustaniemeen vuonna 1955.

Leirintäaluetoiminnan valtakunnallista ohjaamista varten perustettiin loppuvuodesta 1959 ”Camping-neuvottelukunta”, jossa oli muiden muassa edustajat Suomen Matkailijayhdistyksestä, Metsähallituksesta, Yleisestä Autoliitosta, ja Tie- ja vesirakennushallituksesta. Camping-neuvottelukunnan käytännön toimenpiteistä vastannutta, jo aikaisemmin leirintämatkailun edistämistä tehnyt Suomen Matkailijayhdistyksen retkeilyosasto voidaan pitää nykyisen Suomen Leirintäalueyhdistyksen alkujuurena.

Leirintämatkailu ei alkuvaiheessa saanut muiden majoitusmuotojen edustajilta pelkästään positiivista vastaanottoa. 50-luvun alussa muiden muassa Hotelli- ja ravintolalehti kehottikin hotelli- ja ravintola-alan ”yrittäjiä vapaasti seuraamaan kehitystä kullakin paikkakunnalla ja myötävaikuttamaan viranomaisten ja matkailuväen kanssa kehityksen ohjaamiseen siten, ettei campingistä muodostu matkailullisesti ja taloudellisesti yleisiä etuja vahingoittavaa tekijää”.

Kasvun vuosikymmenet

1960-luvulla oli Suomessa noin 220 leirintäaluetta. Vuosikymmenen puolivälissä valtaosa leirintäalueista oli kuntien omistuksessa. Vuosikymmenen

lopussa leirintäalueita oli jo lähes 400. Kuusikymmenluku oli leirintämatkailulle voimakasta kasvun aikaa. Suosion lisääntymiseen vaikutti mm. autosäännöstelyn purku, sillä vuodesta 1962 alkoi henkilöautojen vapaa maahantuonti. Oman merkityksensä matkailumuodon kasvulle toi maamme tieverkoston kohentuminen ja leirintäalueiden edullisuus majoitusmuotona verrattuna esimerkiksi hotellimajoitukseen. Todettakoon, että 60-luvun alussa puolet Suomen leirintäalueista oli maksuttomia. Suomalaisten matkailuinnostus lisääntyi vielä entisestään vuonna 1973 laajennetun vuosilomalain johdosta. Matkailun edistämiskeskuksen tekemässä suomalaisten lomailutottumuksia kartoittaneessa tutkimuksessa selviteltiin tulevan loman majoitusmuotoa ja kulkutapaa. 17 % vastanneista ilmoitti majoittuvansa joko teltassa tai matkailuvaunussa leirintäalueella tai alueen ulkopuolella. Hotelli- tai motellimajoitusta ilmoitti käyttävänsä 7 % vastanneista. Vastaajien pääasiallinen kulkuneuvo oli 40 %:lla henkilöauto. Leirintämatkailua voitiinkin pitää näinä vuosikymmeninä suosituimpana lomamatkailun muotona Suomessa.

Leirintäalueiden majoitusvuorokaudet lisääntyivät kilvan niitä tarjoavien alueiden kanssa. Vuosina 1960-73 leirintäalueyöpymiset lisääntyivät keskimäärin 20 % vuodessa. Arvioitiin, että kun vuonna 1959 leirintäalueilla yövyttiin 200.000 kertaa (joista 18 % ulkomaisia vuorokausia), niin vuorokaudet kasvoivat peräti 2,4 miljoonaan (28 % ulkomaisia) majoitusvuorokauteen vuonna 1973. Tämä yöpymisvuorokausimäärä on vieläkin voimassaoleva ennätys.

Ulkoilulaki ja luokitus tuovat ryhdikkyyttä

Leirintämatkailun suosion kasvu ja lisääntynyt leirintäalueiden määrä toivat lainsäätäjälle tarpeen puuttua alan toimintaan. Leirintäalueet olivat toimineet ilman sitä ohjaavaa omaa lainsäädäntöä lähes parinkymmenen vuoden ajan. Leirintäalu-

Uimaranta kuuluu luontaiseluihin jokseenkin kaikilla Suomen leirintäalueilla. Kuva Turun Ruissalosta.

eita koskevan säännösten valmistuminen lienee yksi pisimpään valmisteltuja lainsäädäntöhankkeita maassamme. Kaikkien eri vaiheiden jälkeen saatiin viimein vuonna 1973 voimaan ulkoilulaki ja sen leirintää koskevat säännökset. Samana vuonna sisäasiainministeriö antoi päätöksensä leirintäalueiden luokitteluun kolmeen eri tasoluokkaan alueen sijainnin, rakennusten, laitteiden, varusteiden ja yleisen palvelutason perusteella. Ulkoilulaki uudisti myös leirintäalueiden perustamista, sillä laissa määrättiin, että leirintäalueiden perustamiseen ja pitämiseen tarvittiin lääninhallitusten myöntämä lupa. Luokitusjärjestelmää rakennettaessa otettiin huomioon myös muissa Pohjoismaissa käytössä olleet leirintäalueuokitukset. Ulkoilulaki ja sen mukanaan tuoma leirintäalueuokitus vaikutti myös siten, että leirintäalueiden määrä väheni.

Suomesta poistui tuolloin kaikkein heikkotasoisinta leirintäaluekapasiteettia.

Leirintämatkailu - kesän suosituin lomailumuoto

Luonteensa mukaisesti leirintämatkailua harrastettiin sen alkua ajoilta lähtien pääasiassa kesäaikana. Leirintäalueet olivat avoimia yleisimmin kesäkuun alusta elokuun puoleen väliin. Peräti 60 % kaikista leirintäalueyöpymisistä vietettiin heinäkuussa. Maantieteellisesti tarkasteltuna leirintämatkailu oli suosituinta Itä-Suomessa, silloisten Mikkelin ja Kuopion läänien alueilla. Maamme majoitusvuorokausiltaan suurimman leirintäaluepaikkakunnan titteliä sai monena vuonna 70-luvulla pitää Punkaharju kun taas Helsingin leirintäalueilla, Rastilassa

ja Tullisaarella, oli keskimääräistä enemmän ulkomaalaisia leirintämatkailijoita. Leirintäalueiden asiakkaat olivat pääasiassa kotimaisia matkailijoita. Ulkomaisten leirintämatkailijoiden osuus oli noin 20 %, ollen enimmillään vuonna 1973 yli 27 %. Jo tuolloin oli nähtävissä, että saksalaisten leirintämatkojen painopiste oli Itä-Suomessa ja Lapissa kun taas ruotsalaiset ja norjalaiset suosivat Pohjanlahden rannikkoseutuja. Suomen Matkailuliiton retkeilyosastosta muodostunut Valtakunnallinen leirintäalueverkosto hoiti aktiivisesti leirintämatkailun markkinointia osallistumalla muun muassa Saksan Essenissä vuosittain pidättävään Keski-Euroopan suurimpaan Camping-messutapahtumaan.

Leirintämatkailu oli kuusikymmentä- ja seitsemänkymmentäluvuilla pääasiassa telttailua. Monet yrittäjät ryhtyivätkin rakentamaan alueilleen leirintämökkejä ja 70-luvun lopulla niitä oli jo lähes 3500. Jo tuolloin oivallettiin leirintäaluetoinnin sääherkkyys ja alueiden pitäjät halusivat varmistaa tulonmuodostuksensa myös sateisina kesinä. Mökkirakentamista vauhditti myös tämän majoituskapasiteetin selkeä puute varsinkin vilkkaimpana sesonkiaikana. Hyvin tyyppillinen leirintäalueen majoitusvuorokausien jakautuminen majoitusmuodotain oli noina aikoina 58 % teltoissa, 35 % mökkeissä ja vain 7 % matkailuvaunuissa majoittuneita. Suomessa oli vuonna 1959 neljä rekisteröityä matkailuvaunua. Kuusikymmenluvun lopulla niitä oli 535 ja 70-luvun lopulla vajaa 3000. Alan harrastajat perustivat 60-luvulla vaunumatkailijoiden etujärjestön Matkailuvaunuliitto SF-Caravan ry:n. Jäseniä yhdistyksellä oli seuraavan vuosikymmenen puolivälissä 6500 henkilöä.

Leirintämatkailu oli tyyppillisintä autolla tapahtuvaa kiertomatkailua. Tästäkin johtuen takaiskun leirintämatkailun kasvulle toi vuosi 1974. Noihin aikoihin osunut öljykriisi ylti vaikutuksiltaan myös Suomeen. 70-luvun puolivälissä koettiin lamavuotia ja ne vaikuttivat myös ulkomaisten leirintämatkailijoiden määrän vähenemiseen. Mielenkiintoisena yksityiskohtana on aikakirjoihin jäänyt tuolloin Suomessa vallinnut saksalaisvastainen ”kampanjointi”. Hyvin tyyppillisiä olivat liioitellut tarinat saksalaisista turisteista, joita oli tavattu varastamassa naapurin pellosto perunat. Puolileikillään muistuteltiin myös siitä, että saksalaisilta matkailijoilta pitää kerätä varsinkin Lapista tavattaessa tulitikut pois.

Noihin aikoihin leirintäalueiden hinnoittelujärjestelmä uudistettiin. Alkujaan majoittujilta perit-

Antti Saukkonen

Toiminnanjohtaja

*Suomen Leirintäalueyhdistys
2000-*

tiin kultakin henkilömaksut, mutta vuonna 1974 maksujärjestelmä muutettiin siten, että esimerkiksi yksi perhe maksoi yhden leirintämaksun sisältäen perheen kaikki jäsenet. Lähestyttäessä vuosikymmenen loppua matkailijoiden vaatimustaso leirintäalueiden palveluita kohtaan oli kasvanut jatkuvasti. Kehitys kulki nopeasti pelkistetyistä ja yksinomaan luonnonkauniiseen sijaintiin perustuvista leirintäalueista kohti monipuolisia ja palveluiltaan korkealaatuisia lomaleirintäalueita.

Leirintämatkailu eurooppalaisena ilmiönä

On arvioitu, että Euroopassa vietettiin 70-luvun puolivälissä lähes 500 miljoonaa leirintäalueyöpymistä. Maanosamme suurin leirintämaa oli noihin aikoihin Ranska, jossa oli 5500 leirintäaluetta. Ranskassa leirintämatkailu oli yli kolme kertaa suosittumpaa kuin hotellimatkailu yöpymisvuorokausin vertailtuna. Suomen ohella myös muissa Pohjoismaissa koettiin alalla voimakasta kasvua. Eniten leirintäalueita vuosikymmenen puolivälissä oli Norjassa: 1346. Ruotsissa ja Tanskassa alueita oli lähes yhtä paljon, 546 ja 531. Suomessa oli samaan aikaan 309 aluetta.

Matkailuvaunut jyräsivät teltat

Voidaan sanoa, että entisistä telttailijoista kasvoi matkailuvaunumatkailijoita: moni heistä tunnustaakin saaneensa kipinän harrastukseensa perinteisellä ”soputeltalla” matkaillessa. Telttailun sesonki painottui 80-luvun puolivälissä pääasiassa juhannukseen. Telttailijoiden osuus leirintäalueiden majoitusvuorokausista väheni tasaisesti ollen vuosikymmenen puolivälissä enää vajaa kolmannes. Samaan aikaan leirintäalueiden mökkimatkailijoiden yöpymiset olivat nousseet jo 40 ja vaunuilijoiden 30 prosenttiin. Kahdeksänkymmentäluvulla leirintämatkailun tilanne vakiintui ja muutokset alan toiminnassa olivat vähäisiä. Tuolloin perustettiin eri puolille maata lukuisia pelkästään karavaanareille rajattuja matkailuvaunualueita yleisten leirintäalueiden rinnalle. Yhdeksänkymmentäluvulle saavuttaessa oli Suomessa rekisteröity jo lähes 70.000 matkailuvaunua ja niiden osuus leirintäalueiden majoitusvuorokausista oli noussut jo 50 prosenttiin. Leirintäalueiden ketjuuntuminen vauhdittui ja monet alueista ryhtyi profiloitumaan aiempaa tarkemmin joitain tiettyjä asiakasryhmiä palvele-

viksi kohteiksi. Leirintämatkailun ympärivuotisuus sai uusia piirteitä, kun hiihtokeskusten yhteyteen rakennettiin suurehkojakin matkailuvaunualueita.

Leirintäalueiden luokitus uudistettiin

Yksi merkittävimpiä uudistuksia 90-luvulla oli leirintäalueiden laatuluokituksen uudistaminen yhteispohjoismaiseksi järjestelmäksi. Suomessa siirryttiin muiden pohjoismaiden tavoin aikaisemmasta kolmiportaisesta luokituksesta viisiportaiseen. Uudistus oli sidoksissa ulkoilulakiin tehtyyn muutokseen, jolla leirintäalueen perustaminen muutettiin lupamenettelystä ilmoitusmenettelyksi. Tästedes leirintäalueen perustamisilmoitukset tehtiin sijaintipaikkakunnan viranomaiselle. Tehdyt uudistukset noudattivat ajan henkeä ja luokituksesta tehtiin vapaaehtoinen. Asiakkaiden vaatimustason kasvaminen jätti jälkensä myös tiukentuneisiin luokitusvaatimuksiin. Uudistuneen luokituksen vaikutukset näkyivät leirintäalueilla melko pian sen käyttöön oton jälkeen. Moni aikaisemmin kolmen tähden leirintäalue sai uudessa luokituksessa enää vain kaksi tähteä. Luokitusuudistus oli tervetullut piristysruiske leirintäalueiden rakenteiden ja palvelutason kohottamiseen.

Alkujaan leirintäalueiden perustamisesta ja hoidosta vastasivat pääasiassa kunnat. Vielä 70-luvun puolivälissä lähes puolet alueista oli kuntien hoidossa ja omistuksessa. Suuntaus on jatkunut samanlaisena alan viimeisimmät vuosikymmenet - tällä hetkellä suurin osa leirintäalueista on yksityisessä hoidossa ja omistuksessa kuntien tai kuntien omistamien yhtiöiden vastatessa vain alle 10 % osuudella alueiden hoidosta. Uuden vuosituhannen vaihtuessa leirintäalueiden määrä oli vähentynyt 11 prosentilla vuodesta 1994. Alueita oli vuonna 2000 yhteensä 322. Alalla oli tapahtunut vanhan ja heikkokuntoisimman kapasiteetin poistumista. Erityisesti tämä näkyi vanhentuneen mökkikapasiteetin katona.

Leirintämatkailu nyt ja tulevaisuudessa

Leirintämatkailu on edelleen kesäajan suosituin lomailun muoto, jos tarkasteluun otetaan yöpymiset maksullisissa majoituskohteissa. Vuonna 2007 Tilastokeskus tilastoi 2.260.000 leirintäalueyöpymistä jättäen ei-yleisillä leirintäalueilla vietetyt vuorokaudet suurelta osin tilastoinnin ulkopuolel-

le. Peräti 26 % kaikista maksullisista majoituksista vietetään leirintäalueilla. Leirintämatkailun kokonaiskulutuksen (sisältäen myös alueiden ulkopuolelle kohdistuvan matkailukulutuksen) arvioitiin vuonna 2003 olevan 138,7 milj. euroa. Leirintäalueiden tulonmuodostus on viime vuosina hiukan parantunut aikaisemmasta muun muassa hinnoittelujärjestelmäuudistuksen ansiosta. Uudistuksessa palattiin käytännössä lähes samantyyppiseen henkilöhinnointeluun, josta luovuttiin 70-luvulla. Matkailuajoneuvoissa yöpyvät ovat tällä hetkellä leirintäalueiden suurin käyttäjäryhmä 55 prosentin osuudellaan majoitusvuorokausista. Mökkimajoittajat ovat toiseksi suurin ryhmä, 31,5 %, ja hännänhuippuna tulevat telttailijat 13,5 %:n osuudellaan. Matkailuajoneuvoja on Suomessa rekisterissä nyt jo lähes 100.000.

Euroopassa on tällä hetkellä noin 25.000 leirintäaluetta ja matkailumuodon parissa arvioidaan vietettävän 465 miljoonaa majoitusvuorokautta vuodessa. Alan kokonaisliikevaihto pois lukien matkailuajoneuvojen hankinta on yli 15 miljardia euroa.

Perinteinen leirintämatkailu on löytänyt uusia muotoja 2000-luvulla. Varsinkin matkailuautojen voimakas lisääntyminen, niitä on jo yli 30.000, on tuonut tarpeen lyhytaikaiseen majoittumiseen tähän tarkoitetuilla yöpymispaikoilla. Niitä onkin perustettu mm. monien leirintäalueiden yhteyteen.

Monien mautilojen yhteyteen on perustettu pieni-muotoisia, muutamalle matkailuvaunulle tai teltalle tarkoitettuja pihaleirintäalueita. Viime vuosina on ollut havaittavissa telttailun trendimäistä heräämistä. Moni lapsiperhe tekee kesäisen telttaretken leirintäalueelle, koska se on helppoa ja varusteetkin ovat aivan toista luokkaa kuin 70-luvulla.

Arvioidaan, että leirintäalueiden määrä Suomessa tulee jonkin verran vähenemään lähivuosina yöpymisten keskittyessä yhä enemmän korkeampitasoisille ja suuremmille matkailukeskustyyppisille leirintäalueille. Tämän päivän leirintäalueen menestystekijöitä ovat hyvä hinta-laatu -suhde, kanta-asiakkuudet ja sijainti liikenteellisesti edullisella paikalla. Parhaiten menestyvät leirintäalueet ovat löytäneet erikoistumisesta ja profiloitumisesta keinon menestyä yhä korkeampaa laatutasoa hakevilla markkinoilla. Monet leirintäalueet ovat löytämässä sähköisestä kaupasta mahdollisuuden itselleen. Myös leirintäalueiden markkinointi on siirtynyt vahvasti sähköisiin jakelukanaviin. Yksi mielenkiintoinen piirre 2000-luvun leirintäaluetoiminnassa on sen pyrkimys hakeutua järjestäytyneeksi toimialaksi muiden majoitustoimialojen rinnalle. Suomen Leirintäalueyhdistys käynnisti vuonna 2007 yhteistyössä Matkailu- ja ravintolapalvelu MaRa ry:n kanssa hankkeen leirintäalueiden oman työehtosopimuksen aikaansaamiseksi.